

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Юлиана Младенова Матеева

на дисертационен труд на тема

„Наказателноправна защита на авторското право и сродните му права”

за присъждане на образователна и научна степен

„доктор” по Наказателно право

Автор на дисертационния труд:

Ирина Георгиева Атанасова

Варна

2012

1. Кратки биографични данни и характеристика на научните интереси на докторанта

Ирина Георгиева Атанасова е родена през 1983г. Завършила е Езикова гимназия „Акад. Людмил Стоянов” - Благоевград, профил английски език. Впоследствие изучава две специалности в Югозападния университет „Неофит Рилски”, в резултат на което придобива образователна и квалификационна степен „Бакалавър” по специалност „Английска филология” и образователна и квалификационна степен „Магистър” по специалност „Право”. Допълнителни квалификации придобива по време на обучението си в лятно училище по търговско право на ЕС в Университета „Хайнрих Хайне”, в Дюселдорф, Германия (2008) и в Университета Тилбург – Холандия - Магистър по Европейско бизнес право (2007-2008). От март 2009г. до март 2012г. се обучава в редовна форма на докторантура по „Наказателно право” в катедра „Публичноправни науки и публичен мениджмънт”, Правно-исторически факултет на ЮЗУ „Неофит Рилски”. Докторантката владее на високо ниво пет чужди езика – английски, немски, гръцки, руски и холандски.

2. Актуалност на разработваната проблематика

Разработеният дисертационен труд отразява изключително актуален проблем - защитата на авторското и сродните му права. Докторантката изследва цялостно както вътрешноправната, така и международноправната уредба на АПСР, като очертава всички възможни форми на тяхната защита. Особена актуалност има въпросът за защита на авторското право в дигитална среда. Демонстрирано е отлично познаване както на правните, така и на техническите аспекти на разглежданата проблематика.

3. Обща характеристика на дисертационния труд

Предоставеният дисертационен труд е с обем 245 страници и следва класическия структурен модел: увод, три глави, заключение, справка за приносите, приложения и библиография. Приложен е и списък с публикациите

по темата – общо 10 статии, студии и доклади. Направени са 367 бележки под линия. Библиографската справка обхваща 198 източника, диференцирани в раздели – книги и статии, международни актове, актове на институции на ЕС, български и други национални закони, други източници и уебсайтове. Използваните източници са коректно цитирани. Прави положително впечатление позоваването на голям обем чуждестранна литература на английски език.

4. Оценка на съдържанието на дисертационния труд

Уводът е посветен на актуалността на разглежданата проблематика, обекта, предмета, целите, методите и най-общо източниците на научното изследване.

Първа глава от дисертационния труд е озаглавена „Същност и нормативна уредба на авторското право и сродните му права”. Тя разглежда историческото развитие на АПСП, както и общите въпроси, свързани с неговото съдържание, субектите и обектите му. На първо място е потърсено мястото на авторското право в системата на интелектуалната собственост. Изяснено е съдържанието на понятието „интелектуална собственост” от гледна точка на практиката и на правната доктрина. Отграничени са обектите на авторското право от обектите на сродните му права.

На второ място е проследено историческото развитие на АПСП: от възникването му в древна Гърция и Рим, през Средновековието до законодателното му утвърждаване през XVIIIв. в Англия. Разгледано е в исторически план и българското законодателство по посока закрилата на АПСП.

На трето място е дефинирано понятието обект на авторско право, разграничена е физическата вещ, която обективира произведението и самото произведение като обект на авторско право. Диференцирани са оригиналните, производните, сборните произведения, както и изключените от закрила произведения.

Глава първа продължава с изясняване понятията „субект” и “носител” на авторско право, първичен и вторичен носител на авторско право, възможностите не само физически, но и юридически лица да бъдат първични и вторични носители на авторски права, както и въпросите на съавторството, делимото и неделимото съавторство. На анализ са подложени предимствата и недостатъците на колективното управление на АПСП. Направени са предложения за оптимизиране функционирането на организациите за колективно управление на права. По-нататък, докторантката изследва въпроса за имуществените и неимуществените права според ЗАПСП, анализира възможностите за свободно използване на произведения (без разрешението на автора според Бернската конвенция и ЗАПСП), както и времетраенето, наследяването и прехвърлянето на авторското право. Предмет на разглеждане са и сродните на авторското права – тяхното съдържание, обекти, субекти, времетраене, прехвърляне и понятието „особено право” на производителя на базите данни. В края на първа глава, след анализ на статистически проучвания относно развитието на творческите индустрии у нас, са обобщени изводи за тенденциите и предизвикателствата пред системата АПСП. Формулирани са и редица мерки в подкрепа на ефективната защита на АПСП.

Втора глава е посветена на вътрешноправната и международноправната уредба на наказателноправната защита на АПСП. Тя започва с посочване гражданскоправните и административноправните способности за защита на АПСП. Посочват се основните методи за защита и доказване правото на авторство. На анализ са подложени исковете, които носителят на накърнено авторско или сродно право може да предяви пред граждански съд, доказването им и възможностите за обезпечаване на иска.

Очертани са административните нарушения против АПСП и взаимноизключването на административно-наказателния и наказателния способ за закрила.

На следващо място, сериозно внимание е отделено на наказателноправната защита на АПСП, както в исторически план, така и настоящата редакция на текстовете, описващи съставите на престъпленията против интелектуалната собственост. Това са чл. 172а НК, т.нар. „интелектуално пиратство” („контрафакция”), чл. 173 НК престъплението „плагиатство” и чл. 174 НК или т.нар. „натрапено съавторство”. Съставите са анализирани по класическия за наказателното право алгоритъм: обект, обективна страна, субект, субективна страна. При разглеждането на престъплението по чл. 174 НК, поради наличието на две противоречащи си твърдения (на стр. 127 – 2.2.3. „Деецът трябва сам да се е включил като съавтор” и на стр. 128 – 2.2.3.1. „Самовключването като съавтор е невъзможно”), не става ясно кое от тях докторантката възприема като правилно.

Внимание е отделено и на систематическата подредба на раздела „престъпления против интелектуалната собственост” в Особената част на Наказателния кодекс, като правилно е оценено, че тяхното място е при престъпленията против правата на гражданите, а не при тези против собствеността.

Анализирани са и процесуалните въпроси, които възникват във връзка с разследването на престъпленията против АПСП.

В отделна подточка са разгледани и някои проблеми на наказателноправната защита на АПСП в дигитална среда. Изведено е предложение за регламентиране на интернет пиратството в нашето наказателно законодателство. Следва сравнителен анализ на наказателноправната защита на авторските права според англосаксонското и европейското право, разгледана е защитата на АПСП в Германия, Франция, Великобритания, Ирландия и САЩ с акцент върху наказателноправната защита.

Втора глава завършва с изводи и предложения за оптимизиране борбата срещу престъпленията против АПСП и интернет пиратството: някои относими процесуални въпроси, проблемът за недостатъчната информираност на обществото относно интелектуалното пиратство, както и този за невъзможността юридическо лице да носи наказателна отговорност за престъпления против авторското право, при положение, че все повече напоследък нарушители се явяват именно ЮЛ като телевизии, радиостанции, софтуерни и филмови компании.

Трета глава носи заглавието “Съвременно състояние, развитие и предизвикателства пред наказателноправната защита на АПСП”. Тя разглежда принципите на международноправна закрила на интелектуалната собственост и някои международноправни споразумения в областта на АПСП. Особен интерес представлява анализът на хармонизацията на авторските права и наказателноправната им защита в ЕС, относимата директива от 2004г. и предложението за нейното допълване, както и другите актове, свързани с престъпленията против интелектуалната собственост.

В Заключението са систематизирани основните изводи от дисертационния труд.

Множеството графики и таблици онагледяват част от изведените в изследването изводи.

5. Оценка на научните и практическите резултати и приносите на дисертационния труд

Някои от по-съществените научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд са следните:

- цялостно изследване на защитата на АПСП с акцент върху наказателноправната защита и нейното място в Особената част на НК;
- анализ на наказателноправната защита на АПСП в дигитална среда според българското и чуждите законодателства;

- съпоставяне на континенталната и англосаксонската системи по отношение защитата на авторското право;
- анализ на международните конвенции и споразумения, както и директивите на ЕС в областта на защитата на АПСП;
- предложение de lege ferenda за:
 - въвеждане на легално определение на понятието обект на авторско или сродно нему право в НК,
 - допълване формите на изпълнителното деяние на чл. 172а, ал. 1 НК,
 - обективни критерии за отграничаване маловажните случаи по чл. 172а, ал. 5 НК,
 - нова редакция на чл. 172а, ал. 6 НК с уточнение, че конфискация и унищожаване могат да бъдат приложени само по отношение на “пиратски стоки” и при това – само по искане на пострадалия,
 - нов квалифициран състав на престъплението “интелектуално пиратство” – когато е извършено от организирана престъпна група,
 - регламентиране на интернет пиратството в НК;
 - коригиране санкционните части на нормите, регламентиращи престъпленията против интелектуалната собственост;
 - оптимизиране процесуалните разпоредби чрез обособяване на отделна глава на НПК, посочваща начина, средствата и процесуалните инструменти за разкриването и доказването на този вид деяния,
 - унифициране терминологията в областта на АПСП чрез добавяне на нови точки в чл. 93 НК с обяснения на думи и термини, свързани с интелектуалната собственост.

Отправените предложения са оригинални и с подчертано практически характер и биха допринесли за улесняване на правоприлагането. Те показват познаването в дълбочина не само на юридическите, но и на практическите аспекти на правоприлагането по повод посегателствата срещу АПСП.

6. Критични бележки и препоръки

Нямам съществени забележки към представения за защита дисертационен труд по отношение на неговото съдържание, ще си позволя да посоча само необходимостта от редакционно преработване на текста с оглед изчистване на остатъци от предишни редакции.

Към докторантката може да бъде отправена препоръката да задълбочи изследването в избраната от нея област, след което да подготви и публикува монографичен труд въз основа на проведеното изследване.

7. Заключение

Правилно са очертани обектът и предметът на научното изследване, посочени са целите и задачите, които докторантката си е поставила, както и използваните методи. Поставените цели са постигнати в рамките на проведеното изследване.

Докторантката правилно използва терминологичния апарат и демонстрира отлично познаване на изследваната материя. Трудът се отличава със задълбоченост и научна обоснованост на направените изводи и предложения *de lege ferenda*.

Представеният дисертационен труд притежава необходимите качества, което ми дава основание да гласувам положително за присъждането на образователна и научна степен „доктор” по Наказателно право на Ирина Георгиева Атанасова.

15.10.2012г.

Варна

Рецензент:

доц. д-р Юлиана Младенова Матеева